
Народни умотворения изъ Родопитѣ и Одринско.

I. Народни баяния и лѣкувания отъ с. Лавелско, Станимашка околия.

Записалъ **Георги Л. Пашевъ.**

(Продължение отъ IV кн.).

10.

Баяния и лѣкувания отъ вънкашна болесть, припадъкъ (епилепсия)[1].

1). Отиватъ изъ полето, намиратъ и хващатъ една жива змия, занасятъ е въ селото, отъ гдѣто взиматъ болния, едно решето (съ което прѣсяватъ жито) и единъ чифтъ долни дрехи. Завеждатъ го извънъ селото подъ нѣкое дърво или долъ, гдѣто има вода, поставятъ решетото надъ болния, като оставятъ змията вжтрѣ въ решетото, и единъ ще сипова вода надъ змията, която вода ще пада надъ болния додѣ се добрѣ измокри. Слѣдъ това болниятъ съблача долнитѣ си дрехи и ги оставятъ на това мѣсто, като ги закопаватъ или просто оставятъ така. Послѣ болниятъ се облача съ другитѣ дрехи и отъ тамъ занасятъ змията на онова мѣсто, отъ дѣто е хваната и я пущатъ жива да си отиде.

2). Прѣтеглятъ тежестьта на болния съ кантаръ, взиматъ сжщия кантаръ, отиватъ извънъ прѣдѣлитѣ на селото, т. е. въ землището на друго село и то гдѣто има рѣка, като намиратъ камъкъ, който да тегли еднакво съ тежестьта на болния. Този камъкъ хвърлятъ въ рѣката, за да се измиела болестьта.

---

[1]) Въ Ахж-челебийско епилепсията се казва *„Деатеэща болеас“*, но винаги избѣгватъ въ разговоритѣ си да споменаватъ името ѝ, а особено това се прави прѣдъ дѣцата. Въ такива случаи казватъ *„нашлó гу еа лóшуту“*, *„ут лóшу-су еа“*, или пъкъ нѣкакъ мимически гледатъ да се разбере болестьта. Въ тоя случай изтъква повѣрието въ силата на говорната рѣчь, култъ на езика

Бѣл. Ред.

11.

Баяне, за да се роди много жито и да се прѣдпази отъ градушка.

Когато прѣзъ есеньта или пролѣтьта орачитѣ почнатъ да оратъ, то първия пжть, когато изкарватъ воловетѣ отъ яхъра и ги заберать за нивата, орачътъ се нарежда, взима отъ земята една шепа пръсть, хвърля я надъ воловетѣ, което се прави, за да не урочасатъ. Като отиде на нивата и щомъ впрѣгне воловетѣ, отива прѣдъ тѣхъ, изважда приготвеното въ кжщи колаче отъ хлѣбъ, взима една шепа отъ сѣмето, което ще сѣе, и го пуща прѣзъ дупката на колачето, като сжщеврѣменно почне и да благославя: *„Св. Врач да пужйви вдлуве̑се̑, св. Илие̑ да дава бе̑ре̑кет' ут дъ̑ш, да е̑ чува ут градушка и да са ра́да ут е̑дно хил'а́да“*. Послѣ разчупва колачето, прѣкръства се и дава на воловетѣ по една половинка и слѣдъ това почне да оре.

II. Народни обичаи на 24-юний въ с. Лавелско, Станим. околия.

Записалъ Георги Л. Пашевъ.

Всѣка година на 23 и юний отъ всѣка кжща, гдѣто има моми, събиратъ се на групи и отиватъ изъ полето и събиратъ цвѣтя, отъ които най-напрѣдъ събиратъ тъй нарѣченото „Іанувица“ (виювско цвѣте). Другитѣ цвѣтя ще бждатъ различни, които свиватъ на малки букетчета, като при всѣко такова се прибавя и по едно или двѣ орѣхови листа.

Всѣка мома ще приготви толкова букетчета, колкото члена има въ сѣмейството имъ и, за да се знае кой букетъ на кого е обрѣченъ отъ сѣмейството, привързватъ знаци, като пари, мониста, пръстени и др. Като приготвятъ цвѣтята, събиратъ се около 15 — 20 моми, и всѣка си донесе цвѣтята, които нареждатъ въ едно дървено корито. Слѣдъ това нѣколко отъ тѣхъ отиватъ съ мѣнци да донесатъ отъ чешмата чиста вода, прѣзъ което врѣме трѣбва да не проговорватъ нито една дума даже, или пъкъ да се засмѣятъ; ако се случи да проговорятъ, тѣ изливатъ тази вода и отиватъ за друга. Като донесатъ водата, наливатъ я въ коритото, гдѣто сж цвѣтята, като върху имъ поставятъ единъ поясъ и послѣ ги покриватъ съ женски прѣстилки. Тъй нагласени цвѣтята, вечерьта се поставятъ въ градината подъ трѫндафела и тамъ прѣстояватъ цѣла нощь.

На 24 сутриньта всички моми ставатъ рано, прѣди да се съмне, събиратъ се при цвѣтята и, като ги изваждатъ отъ подъ трѣндафела, отвиятъ ги и четире отъ тѣхъ почнатъ да пѣятъ:

I.

Іан'увата кѝтка
Най-напрѐш изл'àла,
Іан'увата кѝтка
Че^{а}стѝта Ве^{а}лѝка.

II.

Хрàнила мàке^{а}, кỳтила
Два сѝна, маке^{а}, ле^{а}вѐни.
Е^{а}днòне^{а}к' маке^{а} главѐ^{а}е^{а},
Дрỳге^{а}нок' мàке^{а} жене^{а}е^{а};
Куѐ^{а}нок' маке^{а} главѐ^{а}е^{а},
Нѐму си пъ̀^{а}рсте^{а}н' лѝе^{а}е^{а}: [1]
«Нàти си, сину, пъ̀^{а}рсте^{а}не^{а},
Да си измàмиш бỳлче^{а}ну».
Куѐ^{а}но си кòне^{а} кув'ае^{а}:
„Нàти си, сѝну, кòнче^{а}ну,
Да си дуве^{а}дѐш л'ỳбе^{а}ну".

III.

Тòрице^{а}, тръ̀^{а}бице^{а} [2]
Пулѐгна, пупàдна.
Пу мòмини двòре^{а},
Дỳри ду мòмкови.
Момини са двòре^{а},
С бусил'ки смѐте^{а}ни.

IV.

Ранила де^{а}вòйке^{а}
Рàну ф пòле^{а} д' ѝде^{а},
Дрѐбни кѝт'ки да бе^{а}рѐ,
Да й прàти горе^{а} дòлу,
Пу се^{а}лàта, пу хòрата;
Да й дават пу мòмите^{а},
Пу мòмите^{а}, пу мòмците^{а};
Да са чỳе^{а} и пручỳе^{а},
Че^{а} са моми пудскъ^{а}пнали:
Е^{а}днà мумà за хил'àда,

Два iунàка за дуката,
И то не^{а} бе^{а} чйсту срèбру,
Ами бе^{а}шѐ^{а}к че^{а}къ^{а}р бакър.

Слѣдъ като свършатъ съ пѣенето, поставятъ една жена, която не познава бѣлѣзитѣ на цвѣтята. Тя сѣда при коритото, па почне да изважда едно по едно отъ букетчетата, като при изваждането на всѣка обрича така: този, на когото е обречена тази китка, ще отиде въ странство на печалба; или този ще си направи голѣма кѫща, или ще му се роди много жито, или ще се ожени скоро и много др. т. Слѣдъ това всѣка мома си зема своитѣ цвѣтя и ги скрива у дома си на такова мѣсто, че да се запазятъ до другата година.

XII. Народни приказки изъ с. Широка-лѫка, Станимашко.

1.

Братска обичь.

> **Братъ за брата милѣе. Приятель се въ нужда познава.**

Е^{а}днò врѐ^{а}ме$_{а}$ фаф е^{а}днò сѐлу жъвѐ^{а}лъ[3]) двамйна брàке^{а}. Кò^{а}щътъ хмъ бъли пуд е^{а}дно^{а} пòкръва, àла съ бълй уге^{а}лѐнъ. Пò-мал'кие^{а} брат съ фàнал харатлик' и по-ѐ^{а}цъ[4]) гу гàлъл[5]) ут брàта съ, и га ръкò^{а}т, зàлугата съ ге^{а}лйл сас нѐгу. Пò-гулѐ^{а}мие^{а} брат гу бълò ѐ^{а}цъ гне^{а}ф, òтъ гу бил утфò^{а}рле^{а}л брат му, та съ фсѐ кàрал. Пак ти (харàтлицитѣ[6]) л'у га да сп'о^{а}т. та са разгѐ^{а}лълъ. Пò-гулѐ^{а}мие^{а} брат катỳ нъмужйл да тарпѝ àртак[7]), з'о^{а}л да са кáра брàту се^{а}му: «а брé, како^{а}ф ѝ сѐе^{а} твой харатлйк', та кàта дѐн' л'у у вас? Гл'о^{а}дай, чъ ждата тỳръ на хле^{а}п; пòвнъмъ дỳма са. Ти съ забурйл сò^{а}ще^{а} брат и съ мънò^{а}л ут нѐгу, алà хо^{а} да вйг'ъмъ кадѐ жда му искà-ратъ крàе^{а}».

— Ба-а, н'ѐма, брàке^{а}, н'ѐма, то душò^{а}на съ дàва за мен'; ни смъ катỳ брàке^{а}.

— Жѐ^{а}нум, нъ лй тъ кàзвам: жда вйдъш сѐк'не^{а} и жа пòвнъш каквò ти й кàзвал брат тъ и кой тъ й брат!

Тувà му й пуфтàре^{а}л, л'у кòл'чъшту хи й вйг'увал на-е^{а}дно. Пò-мал'кие^{а} брат пу е^{а}днò врѐ^{а}ме^{а} съ й ръкòл на iу-мò^{а}т: «жѐ^{а}нум, òтъ[8]) мòе^{а}с брат гу й сòлкуф гне^{а}ф на харат-

лике^а^с, та мъ нъ дава да съ збирамъ. Мèр[9]) аку й виге^а^л нè^а^кву, та чъ нъсмè^а^й да мъ кàжъ. Ле^а^к'ум[10]) жа дòйне^а^дйсам[11]) и двамйна са, тугàва жда съ òве^а^ре^а^ кой по-è^а^цъ мълè^а^й за мен' и кой жа мъ пумòгнъ».

Е^а^дйн ден' з'о^а^л е^а^дйн кат дрйпъ[12]), натаптàл хи сас слàма, та чъ хи убè^а^съл на грè^а^да ф плè^а^вне^а^та, г'ойкум[13]) чълè^а^к убе^а^се^а^ан. Въчърò^а^ душò^а^л харатлйке^а^ му пак на гòске^а^. Кату съ уздравòвалъ, кату фсè съ[14]), з'о^а^л да му съ уплакува: «Е, е, хартлйк', е^а^ гу уплèсках; е^а^ стор'ух е^а^днò^а^ рàбута, та чъ си й л'у бае^а^ . . . амъ нъзнàе^а^м съгà как жа са укрий. Е^а^ гу л'у хас вàпцах, амъ ти какò^а^ф іум жа мъ дадèш?

— Чъ каквà рàбута, бе^а^ харатлйк'?

— Каквà лъ? Убйх чълè^а^к'!

— Бре^а^ вазгèч![15]) Чъ за каквò?

— Е чъ за каквò! Дòйдъ нъ снòща е^а^дйн гос мъсъфйрън[16]) да пръспй у нас, пак мен' съ стòръ, чъ йма парй, та са здумахмъ сас женà-са, òтъ гу нъ убиймъ да му з'ò^а^мъмъ парйцъ-съ. Уйдйсахмъ на дè^а^вула и фàнах та гу убйх, та чъ гу сам убе^а^съл фаф пле^а^вне^а^на и съгà съ чудъмъ, каквò да гу прàвъмъ, нйкак мъ нъ се^а^чè іумò^а^с.

— Сългà, харатлйк', е^а^ нъмòга тъ дà іум, нъ сè^а^там са, àмъ ти кату гу съ стòрьл, та съ са щъш и сè^а^тъ и как да гу укрййш. Е^а^ да съ йда, чъ утй[17]) та са ща намаза нè^а^кву, да съ йспаке^а^», и станал кату упàре^а^н та съ утъшò^а^л и нъту вйге^а^л бàръ дè й убе^а^се^а^нъе^а^.

Пувйкал тугàва брàта съ, та и нèму кàзал сòщуту. Брат му са й млòгу уплàшъл, та чъ з'о^а^л да му се кàра:

— Чъ ти ду сългà кукòшка нъ си заклàвал, как сй кайдйсал, как сй уйдйсал на дè^а^вула!

— Е^а^х брàтку, мàмнах са за пустъ парй!

— Хàйда по-бò^а^ржъ, дудè нъ сò^а^й сò^а^внал у, да гу мущамйм[18]) нè^а^кадъ, чъ то тйй ут тйква грòша, и дудè нъ со^а^й расчуну пу сèлу су. Ут как гу зарòвъмъ нè^а^йдъ, тугàва нъ лук è^а^лу, нъ лук мърйсалу.

Утъшлй ф пле^а^вне^а^на, га вйге^а^л чъ й дрйпъ пòлнъ сас слàма, ръкòл му:

— О'тъ ма лòжъш, бе^а^ брàке^а^, та мъ извàдъ іумò^а^с?

— Да тъ кàжъ лй, е^а^ гу стòрьх мàхсус, да вйге^а^, кой мъ й йстънскъе^а^ брат. Е^а^ съга извè^а^рувах, чъ со^а^ш брат за

брат мълей, булй гу, нъ ли са еᵃднòᵃ коᵃрф' и ф еᵃдйн нурѐм лъжѐᵃлъ? Пак далѐчъ сгъгѐᵃлу, далѐчъ булѐᵃлу. Кàзах ха-ратлйк'уту му, чъ са нъто за г . . . убòᵃрна, àмъ съ избѐᵃга.

Записалъ Дойчо С. Каровъ,
(учитель).

2.

Човѣшкиятъ късметъ.

Другуш, га Гòспук' хòг'ъл пу зъм'òᵃса, еᵃдйн чълѐᵃк' намйслъл да гу трòсъ и пйта, òтъ му й к'òᵃнак касмѐкеᵃн, та нъмòжъ да уеᵃндйса[19]). Хòг'ълъ, хòг'ълъ, чъ пу еᵃднò врѐᵃмеᵃ ср'òᵃшнал еᵃдйн стàрьц, пак тò бил сам самйчък Гòспук'.

— Кадѐ съ тòᵃрнал, сйнку?

— Ж'йда да питам Гòспугеᵃ, òтъ мй й сък'òᵃф касмѐкеᵃс.

Стàръцат му са й пръкàзал кой еᵃ и намѐᵃсту да му кàжъ касмѐкеᵃ, ръкòᵃл му да гу слѐᵃдъ. Варвѐᵃл, варвѐᵃлъ, чъ стйгналъ ду еᵃднòᵃ чъшм'оᵃ сас млòгу чỳчуръ; еᵃдйн тъчѐᵃл ѐᵃцъ г'ур', друг пò-мàлку, трѐтан òщъ пò-к'òᵃнку, а пак прис чътвòᵃртеᵃн вудйцана капала пу кàпчъца. Фсѐᵃк чỳчур бил пу на сахак' ут дън'òᵃн. Чълѐᵃкат, катỳ вйгеᵃл чỳчурънъ, убòᵃрнал са нах Гòспугеᵃ, та гу пупйтал, отъ тъч'òᵃт нѐ еᵃднòчну[20]), пак издйзат ут еᵃднòᵃ чъшм'òᵃ. Гòспук' тугàва му кàзал:

— Вр'у чỳчуръсъ са пу еᵃдйн касмѐк'. Ти са съ рудйл ф оѐᵃ сахàк', дѐ су кàпъ вудòᵃса пу кàпчъца, та затува прàвъш каквò прàвъш, такòᵃф жъ тй й касмѐкеᵃ.

Чълѐᵃкат тугàф заплàкал, алà Гòспук' гу й замърйл и му кàзал:

— Нъмòй плàка, сйнку, нѐма да та òтфарлъ.

Записалъ Ст. Д. Каровъ, ученикъ отъ VII класъ.